

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 073 Менеджмент
галузі знань 07 Управління та адміністрування

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

В.о. професорки кафедри менеджменту,
економіки, статистики та цифрових
технологій, докторка економічних наук,
професорка
26 серпня 2024 року

_____ Лариса ФЕДОРИШИНА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій
27 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувачка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій,
кандидатка економічних наук, доцентка
27 серпня 2024 року

_____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Деканеса факультету управління та економіки,
кандидатка економічних наук, доцентка
28 серпня 2024 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	— 3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	— 3
1.2. Лекції (<i>теми і плани</i>)	— 4
1.3. Семінарські заняття	— 5
1.4. Самостійна робота студентів	— 19
1.5. Індивідуальні завдання	— 20
1.6. Підсумковий контроль	— 22
2. Схема нарахування балів	— 24
3. Рекомендовані джерела	— 25
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	— 30
5. Список використаних джерел	30

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем.	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем.	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Економічна суть, значення і завдання управління витратами	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
2.	Характеристика витрат, їх класифікація та структура	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
3.	Калькулювання собівартості як основа управління виробничими витратами підприємства	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
4.	Характеристика системи «витрати – обсяг – прибуток»	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
5.	Формування витрат за місцями та центрами відповідальності	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
6.	Сучасні підходи до управління витратами підприємства	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
7.	Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
8.	Контроль витрат і стимулювання ресурсозбереження	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
9.	Методи цільового формування та структурного аналізу витрат підприємства	10	2	2	–	–	6	–	–	–	–	–	–
	Всього годин:	90	18	18	–	–	54	–	–	–	–	–	–

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1.	Економічна суть, значення і завдання управління витратами	2
1.1. 1.2. 1.3. 1.4.	Суть та актуальність управління витратами. Предмет, метод і зміст дисципліни. Функції управління витратами. Принципи і завдання управління витратами.	
2.	Характеристика витрат, їх класифікація та структура	2
2.1. 2.2. 2.3. 2.4.	Поняття (визнання) витрат. Склад і характеристика витрат. Класифікація витрат. Структура витрат підприємства.	
3.	Калькулювання собівартості як основа управління виробничими витратами підприємства	2
3.1. 3.2. 3.3. 3.4. 3.5.	Поняття калькулювання, його роль і значення в системі управління. Принципи і завдання калькулювання. Види калькуляцій і їх використання в управлінні витратами. Об'єкти калькулювання, їх характеристика. Основні методи калькулювання собівартості.	
4.	Характеристика системи «витрати – обсяг – прибуток»	2
4.1. 4.2. 4.3. 4.4.	Сутність аналізу системи «витрати – випуск – прибуток». Аналіз рівноваги операційної діяльності. Аналіз за умови невизначеності та безпеки виробництва. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат.	
5.	Формування витрат за місцями та центрами відповідальності	2
5.1. 5.2.	Поняття та принципи формування центрів відповідальності. Характеристика центрів витрат за ознакою повноважень.	
6.	Сучасні підходи до управління витратами підприємства	2
6.1. 6.2. 6.3. 6.4. 6.5.	Управління змінними витратами. Управління постійними витратами. Управління витратами на збут продукції. Управління фінансовими та іншими витратами. Управління непродуктивними витратами і втратами.	
7.	Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами	2
7.1. 7.2. 7.3. 7.3.1. 7.3.2. 7.3.3. 7.3.4. 7.3.5.	Системи і методи обліку затрат на виробництво і їх загальна характеристика. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво. Управління виробничими затратами в умовах використання зарубіжних систем обліку і калькулювання. Управління виробничими затратами на базі повної собівартості. Управління виробничими затратами на базі змінних витрат. Управління виробничими затратами на основі діяльності. Управління виробничими затратами на базі використання системи «стандарт-кост». Управління виробничими затратами на базі використання системи «директ-костинг».	
8.	Контроль витрат і стимулювання ресурсозбереження	2
8.1. 8.2. 8.3. 8.4.	Види та методи контролю витрат. Система внутрішнього контролю на підприємстві. Методи здійснення контролю. Показники оцінювання діяльності центрів витрат.	

8.5.	Внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів.	
9.	Методи цільового формування та структурного аналізу витрат підприємства	2
9.1.	Концепція цільової собівартості.	
9.2.	Етапи досягнення цільової собівартості.	
9.3.	Методи фінансового контролінгу.	
9.4.	Характеристика методів управління витратами в системі економічної безпеки підприємства.	
	Усього	18

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 1. Економічна суть, значення і завдання управління витратами

Питання для усного опитування та дискусії

1. Суть та актуальність управління витратами.
2. Місце управління витратами в системі менеджменту підприємства.
3. Роль і значення управління витратами в умовах ринкової економіки.
4. Предмет, метод і зміст дисципліни.
5. Функції управління витратами.
6. Принципи і завдання управління витратами.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами письмових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Розв'язування задач

Задача 1. По підприємству роздрібної торгівлі за звітний період визначити виконання планового кошторису витрат операційної діяльності, а також зміни, що відбулися в структурі та рівні витрат. Для наочності необхідно скласти аналітичну таблицю та зробити висновки. Товарооборот у звітному році становив: план – 1500 тис. грн, факт – 1746 тис. грн (табл. 1).

Таблиця 1

Інформація для розрахунків, тис. грн

Елементи витрат за економічним змістом	Звітний рік	
	план	фактично
Матеріальні витрати	66,2	80,4
Витрати на оплату праці	82,9	75,0
Відрахування на соціальні заходи	25,7	29,3
Амортизація основних фондів і нематеріальних активів	19,4	20,8
Інші витрати	53,4	52,2
Разом		

Задача 2. Менеджер компанії X повинен прийняти рішення: виробляти чи купувати певну деталь, яка використовується у виробництві торгових автоматів. Розрахунки за витратами і необхідними обсягами наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Основні показники діяльності компанії X (дол. США)

Показники	Виробляти	Закуповувати
Річні фіксовані витрати	150000	немає
Змінні витрати на одиницю	60	80
Річний обсяг, од.	12000	12000

Використовуючи дані табл. 2, визначте, чи доцільно компанії виробляти дану деталь, чи купувати.

Існує можливість, що в майбутньому, обсяг виробництва може змінитися. При якому обсязі виробництва менеджера буде байдуже, виробляти деталь чи купувати?

Задача 3. Невелика компанія виробляє і продає різні новинки на території п'яти областей.

Компанія планує сконцентрувати виробництво продукції на одному підприємстві. У даний час виробництво розміщене на трьох, достатньо віддалених один від одного, підприємствах. Головний «кандидат» на розміщення виробництва буде мати постійні витрати 42000 дол. на місяць, а змінні – 3 дол. на одиницю продукції. Ціна одиниці продукції складе 7 дол.

Складіть таблицю загальних прибутків, постійних витрат, змінних витрат і доходів для обсягів виробництва 10000, 12000 та 15000 одиниць.

Задача 4. На підставі даних табл. 3 розрахувати та проаналізувати структуру витрат на виробництво товарної продукції підприємства за економічними елементами за 3 роки. Відобразити отримані результати за допомогою діаграми.

Таблиця 3

Витрати на виробництво продукції підприємства за 3 роки (тис. грн)

Показники	2020	2021	2022
Вартість продукції	2743,1	9191,36	9058
Витрати на виробництво, в тому числі			
Матеріальні витрати	786,37	3911,3	4574
Витрати на оплату праці	73,39	823,1	994
Єдиний соціальний внесок	47,31	304,44	348
Амортизація	14,2	38,39	81
Інші витрати	132,29	550,04	602

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: управління витратами, навчальна дисципліна управління витратами, принципи управління витратами, завдання управління витратами, функції управління витратами.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- визначити предмет та об'єкт управління витратами;
- формування переліку функцій управління витратами;
- визначити предмет, метод і зміст навчальної дисципліни;
- окреслити актуальність управління витратами підприємства.

Семінарське заняття 2

Тема 2. Характеристика витрат, їх класифікація та структура

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття (визнання) витрат.
2. Склад і характеристика витрат.
3. Класифікація витрат.
4. Структура витрат підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Розв'язування задач

Задача 1. Визначити планову суму та рівень витрат обігу по підприємству роздрібної торгівлі (табл. 1).

Таблиця 1

Показники	Дані для розрахунків		План	
	Поточний рік			
	сума, тис. грн	% до товаро-обороту	сума, тис. грн	% до товаро-обороту
1. Товарооборот	3810,0			
2. Витрати обігу	571,0			
у тому числі:				
– постійні	257,0			
– змінні				

Під час обчислення плану витрат обігу врахувати можливе зниження рівня витрат за рахунок зростання товарообороту в плановому періоді. За попередніми розрахунками темп приросту товарообороту становитиме 4,6%. Коефіцієнт реагування витрат – 0,8. Підприємство знаходиться в короткостроковому періоді.

Задача 2. Підприємство виготовляє модні кофточки з написом. Впродовж останнього місяця 160 кофточок мали дефекти – розмите зображення малюнка.

Підприємство має можливість продати ці кофточки за півціни (225 грн) у дисконтну мережу або повторно нанести малюнок і продати ці кофточки за звичайною ціною – 450 грн/од.

Прямі витрати на доробку одиниці становлять 90 грн, а додаткові накладні витрати на обробку партії в розмірі 160 од. – 12500 грн.

Прийміть рішення – продати кофточки чи повторно нанести малюнок?

Задача 3. Спортивний клуб «Каное» бажає придбати в компанії «Logo» 100 байдарок по 10000 грн/од., хоча їх звичайна ціна реалізації – 13500 грн. Чи варто приймати пропозицію?

Бухгалтер компанії «Logo» склав калькуляцію спеціального замовлення (табл. 2).

Таблиця 2

Калькуляція спецзамовлення		
Стаття витрат	Загальні витрати, грн	Витрати на одиницю, грн
Основні матеріали	600000	
Основна зарплата	180000	
Загальновиробничі витрати (зокрема 60% - постійні витрати)	200000	
Витрати на збут (зокрема 40% - постійні витрати)	120000	
РАЗОМ		

Задача 4. Компанія виробляє складну деталь X, яку використовує для виробництва основної продукції.

Річна потреба компанії – 40000 деталей X. Розрахунок собівартості виробництва цієї деталі наведено у табл. 3. Постачальник пропонує деталь X за ціною 60 грн. Чи варто прийняти пропозицію?

Таблиця 3

Калькуляція собівартості деталі X	
Стаття	Сума, грн
Прямі матеріали	20
Пряма зарплата	12
Амортизація спеціального устаткування (устаткування не має ліквідаційної вартості)	15
Змінні загальновиробничі витрати	9
Постійні загальновиробничі витрати	14
Разом	

Задача 5. За звітний період обсяг виробництва цеху збільшився на 20 %, а сукупні витрати зросли з 400000 грн до 460000 грн.

1. Розподілити загальні витрати звітної періоду на змінні та постійні на основі їх динаміки.

2. Обчислити планові витрати, якщо обсяг виробництва в плановому періоді зросте на 10 %.

Практичне завдання (для закріплення теоретичного матеріалу)

Розподілити наведені у таблиці деякі витрати багатопродуктового підприємства за звітний період за зазначеними класифікаційними групами, поставивши у відповідній графі знак «+».

Елементи витрат	Витрати підприємства					
	виробничі	невиробничі	прямі	непрямі	змінні	постійні
Основні матеріали						
Допоміжні матеріали:						
– для виготовлення продукції (фарби, лаки, кріпильні вироби)						
– для обслуговування устаткування (мастило, охолоджувальні речовини)						
Технологічний інструмент						
Електроенергія:						
– технологічного призначення						
– на освітлення						
Заробітна плата:						
– виробничих робітників на відрядних роботах						
– виробничих робітників на погодинній оплаті						
– управлінського та обслуговуючого персоналу цехів						
– спеціалістів апарату управління						
Амортизація:						
– устаткування і будівель цехів						
– загальнозаводських приміщень						
Реклама						
Комісійні виплати, пов'язані з реалізацією продукції, % від обсягу продажу						

Розподіляючи витрати, зважати на те, що до виробничих належать витрати в межах виробничих підрозділів (цехів). Решта витрат вважаються не виробничими (адміністративними і на збут продукції).

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: витрати, структура витрат, бюджетування, постійні витрати, змінні витрати, прямі витрати, непрямі витрати.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- визначити сутність витрат підприємства;
- сформулювати підходи до характеристики складу витрат;
- визначити підстави класифікації витрат;
- описати структуру витрат;
- узагальнити основні законодавчі та нормативно-правові документи, що регламентують склад витрат та визначають собівартість продукції.

Семінарське заняття 3

Тема 3. Калькулювання собівартості як основа управління виробничими витратами підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття калькулювання, його роль і значення в системі управління.
2. Принципи і завдання калькулювання.
3. Етапи розвитку і сучасний стан калькулювання.
4. Види калькуляцій і їх використання в управлінні витратами.
5. Об'єкти калькулювання, їх характеристика.
6. Основні методи калькулювання собівартості.
7. Класифікація за статтями калькуляції.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Розв'язування задач

Задача 1. Пивзавод виготовляє 3 сорти пива: А, Б, В. За місяць виготовлено 85 тис. декалітрів, на що витрачено 900 тис. грн. Дані за окремими сортами:

А – 20 тис. декалітрів, коефіцієнт еквівалентності – 1,2;

Б – 40 тис. декалітрів, коефіцієнт еквівалентності – 1,0;

В – 25 тис. декалітрів, коефіцієнт еквівалентності – 0,8.

Базовим є сорт Б. Необхідно розрахувати собівартість різних сортів пива.

Задача 2. У звітному році собівартість товарної продукції склала 550,8 тис. грн, витрати на 1 грн товарної продукції – 0,88 грн.

У плановому році витрати на 1 грн товарної продукції встановлені в розмірі 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції збільшиться на 8,5 %.

Визначте собівартість товарної продукції планового року.

Задача 3. У собівартості продукції виробничого підприємства постійні витрати становлять 22 %.

Необхідно визначити відносне зниження постійних витрат і всієї собівартості продукції у відсотках, якщо обсяг виробництва зросте на 8 %.

Задача 4. Розрахувати повну собівартість одиниці продукції та її відпускну ціну за такими даними:

– Планова норма часу на виготовлення одиниці продукції складає 0,7 год.

– Годинна тарифна ставка першого розряду – 45,45 грн

– Середній тарифний коефіцієнт виконання робіт – 1,7

– Вартість основних матеріалів – 92 грн

– Вартість допоміжних матеріалів – 26,85 грн

- Заготівельні витрати – 8%
- Додаткова заробітна плата – 10%
- Витрати на експлуатацію та утримання обладнання – 30%
- Цехові витрати – 70%
- Загальновиробничі витрати – 110%
- Позавиробничі витрати – 5%
- Нормативна рентабельність – 26%

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: калькулювання, калькуляція, калькуляційні одиниці, методи калькулювання собівартості.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- Що таке «калькулювання» і які його відмінності від «калькуляції»?
- Яка роль калькулювання собівартості в управлінні витратами?
- Назвіть принципи і завдання калькулювання.
- Які є види калькуляцій?
- Які етапи у своєму розвитку пройшла калькуляційна справа?
- Охарактеризуйте сучасний стан калькулювання.
- Що таке об'єкти обліку затрат, об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці?
- Які є види калькуляційних одиниць?
- У чому проявляються головні відмінності між калькулюванням собівартості випущеної продукції, виконаних робіт та наданих послуг?

Семінарське заняття 4

Тема 4. Характеристика системи «витрати – обсяг – прибуток»

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність аналізу системи «витрати – випуск – прибуток».
2. Аналіз рівноваги операційної діяльності.
3. Аналіз за умови невизначеності та безпеки виробництва.
4. Операційний леверидж.
5. Фінансовий леверидж.
6. Виробничий леверидж.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Розв'язування задач

Задача 1. Однопродуктове виробництво виготовляє виріб А і продає його за ціною 320 грн за штуку. Змінні витрати на один виріб 175 грн. Постійні витрати на рік становлять 220 тис. грн.

Необхідно визначити мінімальний річний обсяг виготовлення і продажу виробу А, який забезпечує беззбитковість виробництва.

Задача 2. Підприємство виготовляє і продає в середньому за рік 22 тис. виробів за ціною 170 грн. Змінні витрати на один виріб – 138 грн, річні постійні витрати – 488 тис. грн.

Необхідно визначити, скільки виробів треба виготовити підприємству, щоб за даних умов одержати 260 тис. грн прибутку за рік.

Задача 3. Акціонерне товариство «Зірка» досягло наступних результатів своєї виробничо-господарської діяльності за рік:

- обсяг продажу продукції – 100 тис. одиниць;

- продажна ціна за одиницю продукції – 100 грн;
- змінні витрати на весь обсяг продукції – 3000 тис. грн;
- постійні витрати на весь обсяг продукції – 5000 тис. грн.

Проте кон'юнктура ринку вимагає від акціонерного товариства знизити продажну ціну зі 100 до 80 грн за одиницю продукції, аби залишитись на ньому як продавець власних товарів.

Необхідно визначити беззбитковий обсяг виробництва продукції; обсяг продажу продукції за новою ціною, який спроможний забезпечити величину прибутку, що досягнуто підприємством у попередньому році.

Задача 4. Річний обсяг виробництва і продажу продукції підприємства становить 500 тис. грн. Витрати на виробництво і збут цієї продукції – 380 тис. грн, у тому числі постійні витрати – 110 тис. грн.

Необхідно визначити:

- 1) маржинальний та операційний прибуток підприємства;
- 2) обсяг беззбиткового виробництва;
- 3) коефіцієнт безпеки виробництва;
- 4) операційний леверидж;
- 5) яким чином зміниться прибуток підприємства, якщо обсяг виробництва зросте на 20%.

Задача 5. У поточному році підприємство одержало 780 тис. грн. операційного прибутку. У наступному році передбачено збільшити обсяг виробництва і продажу продукції на 20 %.

Необхідно визначити суму операційного прибутку підприємства у наступному році, якщо операційний леверидж становить 2,0.

Задача 6. Змінні витрати на один виріб становлять 750 грн, постійні витрати за рік – 362000 грн. Річний обсяг виготовлення і продажу виробу – 900 шт.

1. Визначити ціну виробу, за якої підприємство одержить 180000 грн. річного прибутку.
2. Обчислити, на скільки необхідно збільшити обсяг виробництва, щоб одержати такий прибуток, знизивши визначену ціну на 15 %.

Задача 7. Підприємство виготовило і реалізувало продукції на суму 320 тис. грн, його загальні витрати склали 210 тис. грн, у тому числі постійні - 85 тис. грн. Необхідно визначити коефіцієнт безпеки операційної діяльності підприємства.

Задача 8. Фактичний обсяг виробництва і продажу продукції підприємством – 25 тис. шт., а обсяг беззбиткового виробництва – 18 тис. шт.

Необхідно визначити коефіцієнт безпеки операційної діяльності.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: «витрати – обсяг – прибуток», операційний леверидж, фінансовий леверидж, виробничий леверидж, запас фінансової міцності, точка беззбитковості, маржинальний прибуток, змінні витрати, постійні витрати.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- У чому полягає сутність CVP-аналізу?
- Які передумови передбачає CVP-аналіз?
- Пояснити економічну сутність і роль коефіцієнта маржинального прибутку.
- Дати графічну інтерпретацію лінійної динаміки витрат і виручки та вміти визначити точку беззбитковості за графічним методом.
- Як структура витрат впливає на величину операційного левериджу?

Семінарське заняття 5

Тема 5. Формування витрат за місцями та центрами відповідальності

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність поняття «центр відповідальності». Класифікація центрів відповідальності.
2. Вимоги до формування центрів відповідальності.
3. Методи розподілу витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів між операційними підрозділами.
4. Центри витрат.
5. Центри доходів.
6. Центри прибутку.
7. Центри інвестицій.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами письмових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Розв'язування задач

Задача 1. Підприємство виробляє три вироби і розробляє виробничу програму реалізації продукції на наступний рік. Вихідні дані для розрахунку наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні дані

Показник	Виріб		
	А	В	С
Ціна одиниці продукції	24	33	18
Змінні витрати на одиницю продукції	10	23	12
Витрати часу на виробництво одиниці продукції, машино-год.	7	2	2
Розрахунковий попит, од.	320	320	320

Технічні можливості обладнання підприємства обмежені величиною 1490 машино-год. і недостатні для забезпечення потреб реалізації всіх виробів. Необхідно визначити, скільки виробів виробляти для одержання максимального прибутку (мінімізації збитків) з урахуванням обмежуючих факторів.

Задача 2. Компанія «Вітрила» виконує роботи з виготовлення вітрил для яхт за індивідуальними замовленнями. Бюджет на наступний рік передбачає такі витрати:

- прямі витрати праці, год. – 5500
- пряма оплата праці, грн – 28000
- оплата непрямих витрат праці, грн – 9250
- амортизація обладнання і приміщень, грн – 3000
- орендна плата і місцеві податки, грн – 5500
- опалення, освітлення, енергоносії, грн – 2175
- витрати машинного часу, год – 2000
- прямі витрати матеріалів, грн – 3300
- непрямі витрати матеріалів, грн – 500
- інші непрямі витрати, грн – 259

Компанія одержала замовлення на виготовлення вітрил, на виконання якого за попередніми розрахунками буде витрачено 15 год. прямих витрат праці, 7 год. машинного часу та матеріалів на суму 30 грн. Амортизація розподіляється у складі непрямих витрат.

Визначити повні витрати на виконання замовлення, якщо непрямі витрати розподіляються пропорційно прямим витратам:

- 1) праці;
- 2) машинного часу;
- 3) матеріалів.

Задача 3. Підприємство має два основні виробничі підрозділи і два підрозділи допоміжного та обслуговуючого виробництв. Їх витрати за місяць (без урахування витрат підрозділів допоміжного та обслуговуючого виробництва у кошторисах основних виробничих структурних одиниць) становлять:

- основні виробничі підрозділи (В1 і В2) – відповідно 375 тис. грн і 190 тис. грн;
- підрозділи допоміжного та обслуговуючого виробництв (Д1 і Д2) – відповідно 70 тис. грн і 35 тис. грн.

Витрати підрозділів допоміжного та обслуговуючого виробництв розподіляються пропорційно обсягам наданих послуг. Їх частки наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Вихідні дані для обчислення витрат основних виробничих підрозділів за послугами підрозділів допоміжного і обслуговуючого виробництв, %

Постачальник послуг	Споживачі послуг			
	Основні виробничі підрозділи		Підрозділи допоміжного та обслуговуючого виробництв	
	В1	В2	Д1	Д2
Д1	50	35	-	15
Д2	45	30	25	-

Необхідно обчислити витрати основних виробничих підрозділів з урахуванням послуг структурних одиниць допоміжного та обслуговуючого виробництв з допомогою методів прямого розподілу, повторного розподілу системи рівнянь.

Практичне завдання 1.

На рис. 1 наведено організаційну структуру ЗАТ «Палітра», метою діяльності якого є надання поліграфічних послуг. Дати характеристику підрозділів (центрів відповідальності) підприємства за наведеною формою (табл. 3).

Таблиця 3

Центри відповідальності

Назва центру	Сфера відповідальності	Тип центру	Звітні показники

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: центр відповідальності, центр витрат, центр інвестицій, центр доходів, центр прибутку.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- що розуміють під поняттями «центр відповідальності», «центр витрат», «центр прибутку», «центр доходів», «центр інвестицій»;
- за якими ознаками можна розглядати формування центрів відповідальності;
- сутність методів розподілу витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів між операційними підрозділами.

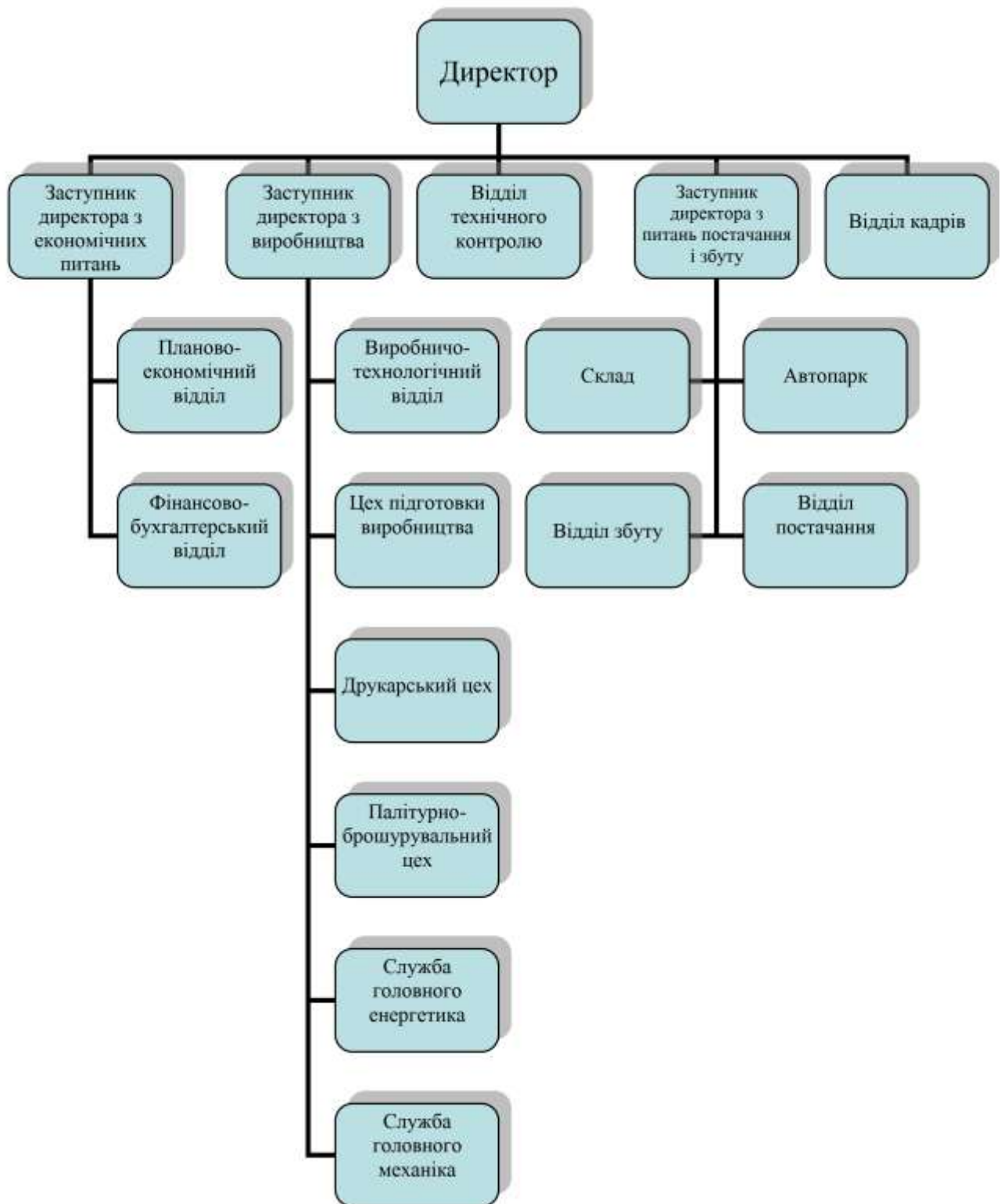

Рис. 1. Організаційна структура ЗАТ «Палітра»

Семінарське заняття 6

Тема 6. Сучасні підходи до управління витратами підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Управління змінними витратами (*матеріальними витратами*).
2. Управління змінними витратами (*трудовими витратами*).
3. Управління змінними витратами (*витратами, пов'язаними з експлуатацією виробничого устаткування, машин і механізмів*).
4. Управління постійними витратами.
5. Управління постійними витратами (*загальновиробничими витратами*).

6. Управління постійними витратами (*адміністративними витратами*).
7. Управління витратами на збут продукції.
8. Управління фінансовими та іншими витратами.
9. Управління непродуктивними витратами і втратами.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Розв'язування задач

Задача 1. Підприємство спеціалізується на виробництві окулярів. Виробнича потужність його – 682000 окулярів на рік – використовується на 88 %. Для виробництва окулярів потрібні лінзи. Ціна однієї лінзи – 18 грн. Витрати на оформлення і поставку однієї партії лінз (оформлення документації, транспортні витрати, поїздки агентів з постачання тощо) – 1450 грн. Витрати підприємства на зберігання запасу лінз (на капітал у запасах, утримання складу тощо) становлять 13 % від їх вартості.

Визначити:

- 1) оптимальну партію поставки лінз на підприємство;
- 2) періодичність постачання лінз протягом року.

Задача 2. Залишок цукру на складі підприємства на початок періоду оцінюється сумою в 18 тис. грн, залишок на кінець періоду – 40 кг, ціна останньої закупки 1 кг – 33 грн, надійшло за період цукру на 13500 грн.

Необхідно визначити вартість витраченої сировини (цукру) за період за допомогою методу FIFO.

Задача 3. Залишок матеріалів на складі підприємства на початок періоду оцінюється на суму 25 тис. грн, залишок на кінець періоду – 20 т, ціна першої закупки 1 т – 135 грн, надійшло за період матеріалів на 12 тис. грн.

Необхідно визначити вартість витрачених матеріалів за період за допомогою методу LIFO.

Задача 4. На початок періоду на складі підприємства зберігалось 100 м тканини за ціною 749 грн. Протягом періоду надійшло 20 м по 725 грн та 40 м по 755 грн. Було відпущено у виробництво 60 м.

Необхідно визначити вартість залишку тканини на кінець періоду за методом середньозваженої собівартості.

Задача 5. Передбачається протягом III кварталу планового року відпустити у виробництво 400 т матеріалів. Прогнозні дані про рух матеріалів на складі підприємства та їх ціни наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Рух матеріалів на складі та їх ціни

Рух матеріалів	Кількість матеріалів, т	Ціна, грн
Залишок на початок періоду	55	90
Придбано:		
17.07.	150	92
13.08.	210	88
20.09.	60	95

Необхідно:

1. Визначити собівартість матеріалів, відпущених у виробництво протягом кварталу, із застосуванням одного з наведених методів оцінювання вибуття запасів:

- а) середньозваженої вартості;
- б) «перший-перший» (FIFO);

в) «останній-перший» (LIFO).

2. Розрахувати вартість залишків матеріалів на складі за кожним з названих методів.

Задача 6. У звітному році собівартість продукції становила 1465 тис. грн. У структурі витрат матеріальні витрати становлять 45 %, витрати на оплату праці – 25 %. У плановому році передбачається зниження матеріальних витрат на 5 %, збільшення витрат на оплату праці на 10 % (через зростання розміру мінімальної заробітної плати). Визначити собівартість продукції у плановому році.

Задача 7. В табл. 2 представлена вихідна інформація про рух матеріалу А на виробничому підприємстві за місяць.

Таблиця 2

Вихідні дані про рух матеріалу на виробничому підприємстві за січень 2024 року

Показники	Кількість, тис. од.	Ціна, грн	Сума, тис. грн
Залишок на 1 січня	12	10	120
Надійшло:			
- у 1 декаді	25	10	250
- у 2 декаді	15	9	135
- у 3 декаді	30	8	240
Всього із залишком	82		
Використано у виробництві	60		

Необхідно:

- 1) розрахувати вартість витраченого матеріалу і його залишок методами FIFO та LIFO;
- 2) порівняти отримані результати та зробити висновки.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: управління матеріальними витратами, оптимізація величини поставок, методи оцінки матеріальних запасів, управління трудовими витратами, система стимулювання, управління витратами, пов'язаними з експлуатацією виробничого устаткування, машин і механізмів, управління загальновиробничими витратами, управління адміністративними витратами, управління витратами на збут продукції, управління фінансовими та іншими витратами, управління непродуктивними витратами і втратами.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- особливості управління за різними видами змінних витрат (матеріальними, трудовими та пов'язаними з експлуатацією виробничого устаткування, машин і механізмів);
- особливості управління постійними витратами;
- сутність управління витратами на збут продукції;
- зміст управління фінансовими та іншими витратами;
- особливості управління непродуктивними витратами та втратами та необхідність їх мінімізації.

Семінарське заняття 7

Тема 7. Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами

Питання для усного опитування та дискусії

1. Системи і методи обліку затрат на виробництво і їх загальна характеристика.
2. Управління виробничими затратами в умовах використання вітчизняних методів обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції.
3. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво.

4. Управління виробничими затратами в умовах використання зарубіжних систем обліку і калькулювання.

4.1. Управління виробничими затратами на базі повної собівартості.

4.2. Управління виробничими затратами на базі змінних витрат.

4.3. Управління виробничими затратами на основі діяльності.

4.4. Управління виробничими затратами на базі використання системи «стандарт-кост».

4.5. Управління виробничими затратами на базі використання системи «директ-костинг».

5. Система своєчасного виробництва і управління вартістю.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Розв'язування задач

Задача 1. Підприємство виробляє єдиний продукт і планує випуск 100 од. цього продукту в наступному періоді, витрати наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні дані	
Показники	Значення, грн
Змінні прямі витрати:	
- основні матеріали	400
- оплата праці основного виробничого персоналу	700
Змінні непрямі витрати	1200
Постійні непрямі витрати (сукупні)	2400
Разом витрат	4700

Підприємство отримало замовлення на 80 виробів на найближчий період за загальноприйнятою ринковою ціною 54 грн за один виріб. Отримати замовлення ще на 20 виробів за ціною 54 грн/одинаця – малоймовірно, але замовник погоджується закупити ще 20 виробів за ціною 44 грн. Чи варто підприємству брати додаткове замовлення?

Задача 2. Підприємство випускає один продукт протягом шести місяців (табл. 2).

Таблиця 2

Показники підприємства	
Показники	Значення, грн
Ціна одиниці продукції	100
Змінні виробничі витрати на одиницю продукції (прямі і непрямі)	60
Постійні непрямі виробничі витрати за місяць	3000
Постійні збутові і управлінські витрати за місяць	500
Змінні збутові витрати на одиницю продукції	5

Нормальний (середній) випуск продукції оцінюється в 150 од. за місяць, а обсяги виробництва і реалізації за кожен місяць наведені у табл. 3.

Таблиця 3

Обсяги виробництва і реалізації продукту за кожен місяць

Показники	Місяць					
	1	2	3	4	5	6
Реалізація, од.	150	120	180	150	140	160
Виробництво, од.	150	150	150	150	170	140

На початок першого місяця не було запасів нереалізованої продукції. Необхідно розрахувати прибуток підприємства при калькуляції собівартості на основі змінних витрат і з повним розподілом виробничих витрат.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: метод обліку витрат, калькулювання, позамовний метод обліку затрат на виробництво, попроцесний метод обліку затрат на виробництво, попередільний метод обліку затрат на виробництво, нормативний метод обліку затрат на виробництво, калькулювання на базі повної собівартості, на базі змінних витрат, на основі діяльності, «стандарт-кост», «директ-костинг».

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- Які ви знаєте системи і методи обліку затрат на виробництво?
- Який вплив мають системи і методи обліку затрат на виробництво на управління витратами?
- У чому суть позамовного методу обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції та його різновидів?
- До чого зводиться суть попроцесного методу обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції та його варіантів?
- Яка методика розрахунку фактичної собівартості при попередільному методі обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції?
- У чому полягає суть нормативної системи управління витратами?
- Які ви знаєте сучасні методи обліку витрат на виробництво та яка їх сутність?
- У чому саме проявляються відмінності калькулювання собівартості на базі повних та змінних витрат?
- Що представляє собою метод калькулювання собівартості продукції «на основі діяльності»?
- Яка суть та особливості управління витратами в умовах застосування методів управлінського обліку «стандарт-кост» і «директ-костинг»?
- Що таке система своєчасного виробництва і який її вплив на управління витратами?

Семінарське заняття 8

Тема 8. Контроль витрат і стимулювання ресурсозбереження

Питання для усного опитування та дискусії

1. Види та методи контролю витрат.
2. Система внутрішнього контролю на підприємстві.
3. Методи здійснення контролю.
4. Показники оцінювання діяльності центрів витрат.
5. Внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів.
6. Методи вивчення поведінки витрат.
7. Контроль динаміки затрат в управлінні формуванням собівартості.
8. Застосування математико-статистичних методів для контролю за рівнем собівартості.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: контроль витрат, моніторинг витрат, виявлення відхилень, аналіз відхилень, система обліку витрат підприємства, поведінка витрат.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- Чим зумовлена необхідність контролю в управлінні витратами?
- Які недоліки властиві сучасній системі внутрішнього контролю?
- Які завдання вирішує організація контролю витрат на підприємстві?
- З яких елементів складається внутрішній управлінський контроль та у чому його суть?
- Наведіть перелік загальних положень, які б забезпечили ефективність системи

внутрішнього контролю.

- Які є методи здійснення контролю?
- З допомогою яких методів можна вивчити поведінку витрат та у чому полягає їх суть?
- Яка роль контролю динаміки затрат в управлінні формуванням собівартості?
- Які Вам відомі методичні прийоми аналізу зміни загальних витрат?
- Які ви знаєте найбільш поширені математико-статистичні методи контролю за рівнем собівартості?
- Які виділяють внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів?

Семінарське заняття 9

Тема 9. Методи цільового формування та структурного аналізу витрат підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Концепція цільової собівартості.
2. Етапи досягнення цільової собівартості.
3. Методи фінансового контролінгу.
4. Характеристика методів управління витратами в системі економічної безпеки підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами письмових завдань з питань теми заняття та розв'язування задач.

Задача 1. Цех виготовляє два види виробів: А – 1800 одиниць на рік, Б – 3780 одиниць на рік, за які встановлені відповідні відрядні розцінки за один виріб А – 160 грн, Б – 188 грн. Собівартість виробів становить А – 770 грн, Б – 950 грн. За планом загальновиробничі витрати цеху складають 28% від виробничої собівартості продукції.

Необхідно визначити розмір загальновиробничих витрат на кожний з виробів.

Задача 2. За рік підприємство виготовило 3500 виробів загальною собівартістю 125600 грн, причому питома вага основної заробітної плати виробничих робітників складає 22%. Необхідно визначити розмір загальновиробничих витрат, що були включені в калькуляцію собівартості одиниці продукції, якщо їхня загальна сума дорівнює 89500 грн.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: концепція цільової собівартості, контролінг, бенчмаркінг, функціонально-вартісний аналіз, портфельний аналіз, АВС-аналіз, XYZ-аналіз, метод екстраполяції, концепція витратоутворювальних факторів, концепція доданої вартості, концепція ланцюга цінностей, концепція альтернативності витрат, вартісний підхід, витратний підхід, комбінований підхід.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- Які ви можете назвати принципи таргет-костингу?
- Охарактеризуйте основні фактори, що зумовлюють економію витрат підприємства.
- Які ви можете вказати етапи досягнення цільової собівартості?
- Охарактеризуйте основні методи фінансового контролінгу.
- Назвіть методи фінансового прогнозування.
- Охарактеризуйте принципи таргет-костингу.
- Які методи управління витратами використовують при вартісному підході до економічної безпеки підприємства?
- Назвіть методи управління витратами за умови використання комбінованого підходу до економічної безпеки підприємства.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Управління витратами підприємств». Виконання самостійної роботи дозволяє

студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички в сфері управління витратами підприємств.

Самостійна робота із навчальної дисципліни «Управління витратами підприємств» передбачає виконання індивідуальних завдань і виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи навчальним планом.

Студенти виконують індивідуальні завдання самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника протягом семестру. Форма контролю – перевірка правильності виконаних розрахунків та інтерпретації отриманих результатів.

1.5. Індивідуальні завдання

1.5.1. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання студенти виконують у вигляді розв'язування задач або, за бажанням, приймають участь у роботі всеукраїнської чи міжнародної наукової/науково-практичної конференції з обов'язковою публікацією тез на узгоджену з викладачем тему в межах змісту дисципліни.

Індивідуальні завдання слід виконати у вигляді текстового документу (.doc/.docx), спочатку слід подати умови задач із цифрами відповідно до варіанту, а далі – розв'язок кожної задачі з поясненням дій та висновками.

1.5.2. Зміст індивідуальних завдань

Слід розв'язати задачі з даними відповідно до порядкового номеру в списку академічної групи.

Задача 1. Прогнозні дані про рух матеріалів на складі підприємства та їх ціни наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Рух матеріалів на складі та їх ціни

Рух матеріалів	Кількість матеріалів, т	Ціна, грн
Залишок на початок періоду	А	Е
Придбано: 10.02	Б	Є
22.06	В	Ж
02.11	Г	З
Використано на потреби виробництва	Д	

Визначити:

1) собівартість матеріалів, відпущених у виробництво протягом кварталу, із застосуванням кожного з наведених методів оцінювання вибуття запасів:

- а) середньозваженої вартості;
- б) «перший-перший» (FIFO);
- в) «останній-перший» (LIFO).

2) вартість залишків матеріалів на складі за кожним з названих методів.

Таблиця 1

Вихідні дані до задачі 1

№ студента в списку	А	Б	В	Г	Д	Е	Є	Ж	З
1.	110	88	165	77	385	44	45	43	42
2.	121	97	182	85	424	48	50	47	46
3.	133	106	200	93	466	53	55	52	51
4.	146	117	220	102	512	59	60	57	56
5.	161	129	242	113	564	64	66	63	61
6.	177	142	266	124	620	71	73	69	67
7.	195	156	292	136	682	78	80	76	74
8.	214	171	322	150	750	86	88	84	81

9.	236	189	354	165	825	94	97	92	90
10.	259	207	389	182	908	104	106	101	99
11.	285	228	428	200	999	114	117	111	108
12.	314	251	471	220	1098	126	129	122	119
13.	345	276	518	242	1208	138	142	135	131
14.	380	304	570	266	1329	152	156	148	144
15.	418	334	627	292	1462	167	171	163	159
16.	459	368	689	322	1608	184	188	179	175
17.	505	404	758	354	1769	202	207	197	192
18.	556	445	834	389	1946	222	228	217	211
19.	612	489	917	428	2141	245	251	239	232
20.	673	538	1009	471	2355	269	276	262	256
21.	740	592	1110	518	2590	296	303	289	281
22.	814	651	1221	570	2849	326	334	317	309
23.	895	716	1343	627	3134	358	367	349	340
24.	985	788	1477	689	3447	394	404	384	374
25.	1083	867	1625	758	3792	433	444	423	412
26.	1192	953	1788	834	4171	477	489	465	453
27.	1311	1049	1966	918	4588	524	538	511	498
28.	1442	1154	2163	1009	5047	577	591	562	548
29.	1586	1269	2379	1110	5552	635	650	619	603
30.	1745	1396	2617	1221	6107	698	715	681	663

Задача 2. Річний обсяг виробництва і продажу продукції підприємства становить А тис. грн. Витрати на виробництво і збут цієї продукції – Б тис. грн, у тому числі постійні витрати – В тис. грн.

Необхідно визначити:

- 1) маржинальний та операційний прибуток підприємства;
- 2) обсяг беззбиткового виробництва;
- 3) коефіцієнт безпеки виробництва;
- 4) операційний леверидж;
- 5) яким чином зміниться прибуток підприємства, якщо обсяг виробництва зросте на 12%.

Таблиця 2

Вихідні дані до задачі 2

№ студента в списку	А	Б	В
1.	1760	1320	660
2.	1936	1452	726
3.	2130	1597	799
4.	2343	1757	878
5.	2577	1933	966
6.	2834	2126	1063
7.	3118	2338	1169
8.	3430	2572	1286
9.	3773	2830	1415
10.	4150	3112	1556
11.	4565	3424	1712
12.	5021	3766	1883
13.	5524	4143	2071
14.	6076	4557	2278
15.	6684	5013	2506
16.	7352	5514	2757

17.	8087	6065	3033
18.	8896	6672	3336
19.	9785	7339	3670
20.	10764	8073	4036
21.	11840	8880	4440
22.	13024	9768	4884
23.	14327	10745	5373
24.	15760	11820	5910
25.	17336	13002	6501
26.	19069	14302	7151
27.	20976	15732	7866
28.	23074	17305	8653
29.	25381	19036	9518
30.	27919	20939	10470

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі письмового заліку.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Суть та актуальність управління витратами.
2. Предмет, метод і зміст дисципліни.
3. Функції управління витратами.
4. Принципи і завдання управління витратами.
5. Поняття (визнання) витрат.
6. Склад і характеристика витрат.
7. Класифікація витрат.
8. Структура витрат підприємства.
9. Поняття калькулювання, його роль і значення в системі управління.
10. Принципи і завдання калькулювання.
11. Види калькуляцій і їх використання в управлінні витратами.
12. Об'єкти калькулювання, їх характеристика.
13. Основні методи калькулювання собівартості.
14. Сутність аналізу системи «витрати – випуск – прибуток».
15. Аналіз рівноваги операційної діяльності.
16. Аналіз за умови невизначеності та безпеки виробництва.
17. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат.
18. Поняття та принципи формування центрів відповідальності.
19. Характеристика центрів витрат за ознакою повноважень.
20. Управління змінними витратами.
21. Управління постійними витратами.
22. Управління витратами на збут продукції.
23. Управління фінансовими та іншими витратами.
24. Управління непродуктивними витратами і втратами.
25. Системи і методи обліку затрат на виробництво і їх загальна характеристика.
26. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво.
27. Управління виробничими затратами на базі повної собівартості.
28. Управління виробничими затратами на базі змінних витрат.
29. Управління виробничими затратами на основі діяльності.
30. Управління виробничими затратами на базі використання системи «стандарт-кост».
31. Управління виробничими затратами на базі використання системи «директ-костинг».
32. Види та методи контролю витрат.
33. Система внутрішнього контролю на підприємстві.
34. Методи здійснення контролю.

35. Показники оцінювання діяльності центрів витрат.
36. Внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів.
37. Концепція цільової собівартості.
38. Етапи досягнення цільової собівартості.
39. Методи фінансового контролінгу.
40. Характеристика методів управління витратами в системі економічної безпеки підприємства.

1.6.2. Структура залікового білета

1. Теоретичне питання. Характеристика методів управління витратами в системі економічної безпеки підприємства.

2. Тестові завдання (подано як взірець можливих тестових завдань):

1. Якими є резерви зниження рівня витрат завдяки підвищенню технічного рівня виробництва:

- а) вдосконалення та розвиток техніки і технологій;
- б) підвищення узгодженості в роботі між окремими ланками виробництва;
- в) механізація та автоматизація виробничих процесів;
- г) поліпшення експлуатації задіяного устаткування?

2. Який етап досягнення цільової собівартості передбачає визначення її величини як різниці між цільовою ціною реалізації та встановленою величиною цільового прибутку:

- а) визначення цільової собівартості;
- б) визначення цільової ціни реалізації нового продукту;
- в) встановлення цільового прибутку;
- г) інтерактивне порівняння прогнозованої собівартості з цільовою.

3. Виробнича собівартість продукції включає усі витрати:

- а) одного виробничого підрозділу на виробництво продукції;
- б) підприємства на виробництво продукції;
- в) підприємства на виробництво продукції плюс витрати на їх реалізацію;
- г) усі відповіді неправильні.

4. Калькуляція – це обчислення собівартості:

- а) валової продукції;
- б) окремих виробів;
- в) товарної продукції;
- г) реалізованої продукції.

5. При оптимальній величині замовлення матеріалів:

- а) мінімальною є сума витрат зі зберігання та закупівлі даного виду матеріалів;
- б) мінімальною є сума питомих витрат із закупівлі та зберігання даного виду матеріалів;
- в) мінімальними є питоми витрати із закупівлі даного виду матеріалів;
- г) мінімальними є витрати на зберігання даного виду матеріалів.

...

3.Завдача.

Акціонерне товариство «Аврора» досягло наступних результатів своєї виробничо-господарської діяльності за рік:

- обсяг продажу продукції – 350 тис. одиниць;
- продажна ціна за одиницю продукції – 980 грн;
- змінні витрати на весь обсяг продукції – 118000 тис. грн;
- постійні витрати на весь обсяг продукції – 44000 тис. грн.

Проте кон'юнктура ринку вимагає від акціонерного товариства знизити продажну ціну зі 980 до 950 грн за одиницю продукції, аби залишитись на ньому як продавець власних товарів.

Необхідно визначити беззбитковий обсяг виробництва продукції; обсяг продажу продукції за новою ціною, який спроможний забезпечити величину прибутку, що досягнуто підприємством у попередньому році.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

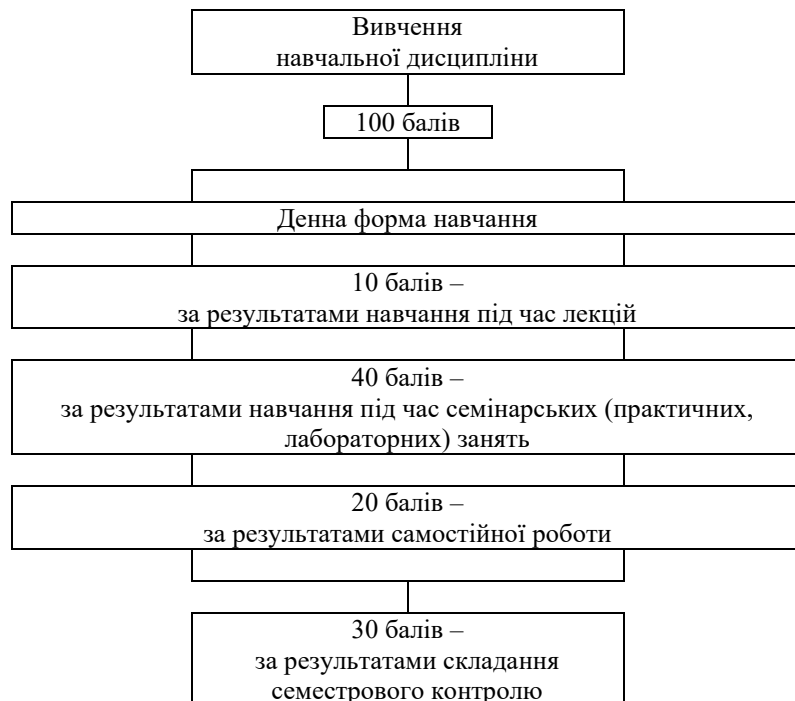

Рис. 2.1. Схема нарахування балів студентам за результатами навчання

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни «Управління витратами підприємств», обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу у ХУУП (в редакції рішення вченої ради ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року, протокол № 1, введене в дію з 01 вересня 2020 року, наказ ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року № 312/20) (<http://www.univer.km.ua/studentu/ofis-studenta/ofis-studenta>).

З навчальної дисципліни «Управління витратами підприємств» передбачено проведення 9 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Денна	9	1,1	2,2	3,3	4,4	5,6	6,7	7,8	8,9	10

2.3. З навчальної дисципліни «Управління витратами підприємств» передбачено проведення 9 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положенням про організацію освітнього процесу у ХУУП (в редакції рішення вченої ради ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року, протокол № 1, введене в дію з 01 вересня 2020 року, наказ ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року № 312/20) (<http://www.univer.km.ua/studentu/ofis-studenta/ofis-studenta>).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за виконання індивідуальних завдань наведено в наступній таблиці:

№ з/п	Показники	Усього балів
1.	Максимально можлива кількість балів за розв'язування задач (1 задача – 10 балів)	20
	або	
2.	Максимально можлива кількість балів за написання тез та участь у роботі всеукраїнської/міжнародної наукової/науково-практичної конференції	20
	Усього балів	20

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку з навчальної дисципліни «Управління витратами підприємств», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу у ХУУП (в редакції рішення вченої ради ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року, протокол № 1, введене в дію з 01 вересня 2020 року, наказ ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року № 312/20).

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді в письмовій формі на завдання залікового білета, наведено в таблиці:

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань залікового білета			Разом балів
		1 Теор. питання	2 Тестові завдання	3 Задача	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на питання білета	10	10	10	30,0
	Усього балів	10	10	10	30,0

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.

2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.

3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.

4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.

5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.

6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.

7. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.

8. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.

9. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.

10. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.

11. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.

12. Шуміло О.С., Пакуліна А.А., Далудіна І.В. Теоретичні аспекти управління витратами на підприємстві. *БізнесІнформ*. 2020. № 5. С. 306-311.

13. Шутько Т.І. Економічна сутність управління витратами підприємства. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>.

14. Ющишина Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат : курс лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

Тема 2

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.

2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.

3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.

4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.

5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.

6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.

7. Литовченко О.Ю. Управління витратами на підприємстві: теоретичний аспект. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 31. С. 301-309. URL: http://www.marketinf.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/47.pdf.

8. Ляшенко Г., Овсяннікова В. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-27>.

9. Макалюк І.В., Круш П.В. Управління трансакційними витратами промислових підприємств: методологія і практика : монографія. Київ : Кондор, 2019. 300 с.

10. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.

11. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.

12. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.

13. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.

14. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.

15. Ющишина Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат : курс лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

Тема 3

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.

2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.

3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.

4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.

5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.

6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.

7. Макалюк І.В., Круш П.В. Управління трансакційними витратами промислових підприємств: методологія і практика : монографія. Київ : Кондор, 2019. 300 с.

8. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.

9. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.
10. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.
11. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.
12. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.
13. Ющишина Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат : курс лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

Тема 4

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.
2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.
4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.
5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.
6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.
7. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.
8. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.
9. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.
10. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.
11. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.

Тема 5

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.
2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.
4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.
5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.
6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.
7. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.
8. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.
9. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.
10. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.

11. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.

Тема 6

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.

2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.

3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.

4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.

5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.

6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.

7. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.

8. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.

9. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.

10. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.

11. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.

12. Ющишина Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат : курс лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

Тема 7

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.

2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.

3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.

4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.

5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.

6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.

7. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.

8. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.

9. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.

10. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.

11. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.

12. Ющишина Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат : курс лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

Тема 8

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.
2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.
4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.
5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.
6. Криванич М.Ю., Артюх О.В. Внутрішній контроль обліку витрат: методичні аспекти. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 16. С. 914-920.
7. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.
8. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.
9. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.
10. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.
11. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.
12. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.
13. Ющишина Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат : курс лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

Тема 9

1. Ахновська І.О., Болгов В.Є. Управління витратами : навч. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.
2. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
3. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.
4. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.
5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібник / за ред. С.М. Іванюти. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2011. 320 с.
6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.
7. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.
8. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2016. 198 с.
9. Тарасенко С.І. Управління витратами: навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 304 с.
10. Череп А.В., Череп О.Г. Управління витратами підприємств : підручник. Запоріжжя : Мокшанов В.В., 2018. 425 с.
11. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1.	http://www.kmu.gov.ua	– Веб-портал Кабінету Міністрів України
2.	http://www.me.gov.ua	– Веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
3.	http://nbuv.gov.ua/	– Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського
4.	http://gntb.gov.ua/ua/	– Веб-сайт державної науково-технічної бібліотеки України
5.	http://www.ounb.km.ua/	– Веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
6.	http://www.adm.km.ua/	– Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
7.	http://prometheus.org.ua	– Prometheus

5. Список використаних джерел

1. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
2. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.
3. Збірник задач з дисципліни «Управління витратами» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 073 «Менеджмент»/ Укладач С.І. Тарасенко. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 83 с.
4. Матвєєва Н.М., Славута О.І. Управління витратами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.
5. Методичні вказівки до проведення практичних занять з дисципліни «Контролінг» для студентів денної форми навчання, спеціальності «Менеджмент», рівня вищої освіти «бакалавр» / Укладач: О.В. Жавнерчик. Одеса, 2019. 29 с.
6. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.